

ایجاد مزرعه پرورش انواع گیاهان دارویی، چه هزینه‌ها و الزاماتی دارد؟

زیر وبم تولید گیاهان دارویی

جواد غیانی

h.habibi@khorasannews.com

ابتدا یک نقشه‌هوائی

قبل از این که وارد جزئیات شویم و برخی گونه‌های خاص را معرفی کنیم، اجازه بدهید یک نقشه‌هوائی از صنعت ارائه و برخی اعداد کلان را مرور کنیم. به طور کلی بیش از هشت هزار گونه گیاهی در ایران شناسایی شده است که حدود سه هزار گونه خواص دارویی دارد. طبق اعلام رئیس انجمن گیاهان دارویی، از این تعداد حدود ۱۷۰ تا ۲۰۰ گونه تولید می‌شود یعنی گونه‌های دیگر به صورت خودرو در طبیعت یافت می‌شود. میزان تجارت جهانی گیاهان دارویی بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار برآورد شده است و پیش‌بینی‌های بانک جهانی از ۵۰ برابری شدن آن تا ۳۰ سال آینده (سال ۲۰۵۰) حکایت دارد. نکته مهم‌تر آن که حجم عمده‌ای از سطح زیر کشت گیاهان دارویی در کشور به محصولات معروفی چون زعفران و گل محمدی اختصاص دارد و از بسیاری گیاهان دیگر، غفلت شده است. جدول یک، تصویر ذهنی شما از صنعت گیاهان دارویی در ایران و جهان و محصولات مورد توجه در ایران را نشان می‌دهد. با داشتن این تصویر، می‌توانیم به سراغ جزئیات تولید برخی گیاهان برویم.

قبل در باره تولید عرقیات و اسانس از گیاهان دارویی، بحث کردیم. در آن جا اشاره‌ای به زنجیره مشاغل حوزه عرقیات و اسانس داشتیم؛ از تولید و خریده فروشی تا عرقیات و اسانس‌گیری اما تمرکز خود را بر حوزه اسانس‌گیری گذاشتیم. برای مشاهده جزئیاتی در این باره به مطلب کسب و کار مورخ ۲۱ خرداد ۹۶ مراجعه یا این که لینک زیر را باز کنید: <http://khorasannews.com/?nid=19556&pid=8&type=0> اما امروز، بر حلقه اول زنجیره تولید، یعنی کشت و کار و تولید گیاهان دارویی تمرکز می‌کنیم و به سوالات احتمالی شما در این حوزه پاسخ خواهیم داد. سوالاتی نظیر این که: چه گیاهانی قابل کشت و کار در ایران هستند؟ به لیمو، آلوئه‌ورا، آویشن، نعنای، بادرنجبویه، کاسنی، آویشن یا اسطوخودوس؟ نحوه کشت و پرورش هر کدام چگونه است؟ بذر دارد یا قلمه یا این که به طور متعارف نشا می‌شود؟ هزینه‌های کاشت یک مقدار مشخص زمین، مثلاً یک هکتار، چقدر است؟ مظنه درآمد‌ها چگونه است؟ آیا می‌شود با کشت گیاهان دارویی، میلیارد رشد؟ در ادامه تلاش می‌کنیم به اجمال به این سوالات پاسخ دهیم.

به لیمو؛ درختچه پر سود

چند سال قبل کمتر معروف بود اما اکنون، حتما حداقل یک بار چای به لیمو خورد‌ه‌اید یا این که در باره آن شنیده‌اید. مخصوصاً آن که اکنون انواع چای کیسه‌ای آن نیز در بازار موجود است. البته این گیاه مصارف دیگری به عنوان دارو، طعم‌دهنده... نیز دارد. این برگ خوش طعم از درختچه‌ای چندساله تولید می‌شود. به لیمو یک درختچه چندساله است که به وسیله قلمه تکثیر می‌شود. دوره بهره برداری از آن حدود ۱۰ سال بیان شده است. یعنی شما با خرید قلمه به لیمو و کاشت آن، تا حدود ۱۰ سال می‌توانید محصول برداشت کنید. موعد برداشت هم دوتا سه بار در سال است که در نیمه اول سال و نهایتاً تا آبان ماه رخ می‌دهد. تخمینی از هزینه‌ها: منظور از برداشت، چیدن برگ‌های گیاه است. نیاز آبی گیاه هم نسبتاً بالا و حدود ۵ تا ۱۰ روز یک بار است. لذا این موضوع را مدنظر قرار دهید. درباره کارهای اولیه، بعد از خرید یا اجاره زمین مناسب، باید آن را تا عمق بیش از نیم متر شخم بزنید. اما هزینه اصلی شما، تهیه قلمه گیاه است که برای یک هکتار حدود ۱۵ میلیون تومان و بیشتر هزینه خواهد برد. البته، قیمت هر قلمه حدود ۵۰۰ تومان است و میزان کل هزینه شما، بستگی به تراکم کشت دارد. به طور متوسط اگر ۳۰ هزار قلمه در یک هکتار بکارید، ۱۵ میلیون تومان و اگر با فاصله نیم متری، کشت کنید در یک هکتار حدود ۴۰ هزار قلمه نیاز است که ۲۰ میلیون تومان برای شما هزینه خواهد داشت. هزینه‌های زمین، آبیاری و... را نیز با توجه به محل مدنظر خود برآورد کنید.

تخمینی از درآمد‌ها: اما درآمد مزرعه شما چقدر خواهد بود؟ در این باره باید توجه کنید که هر هکتار از ۱/۲ تا حدود ۳ تن (وابسته به نوع خاک، تراکم کشت و...) برگ خشک به شما می‌دهد که با احتساب فروش هر کیلو گرم به طور متوسط ۲۰ هزار تومان (با توجه به نوسانات قیمتی در طول سال)، از سال دوم ۳۰ تا بیش از ۵۰ میلیون تومان درآمد ناخالص خواهید داشت.

نمایی از مزرعه درختچه به لیمو

بادرنجبویه؛ آرام‌بخش بی‌رقیب اروپایی

بادرنجبویه از بسیاری جهات شبیه به لیموست. خواص دارویی متنوعی دارد و به عنوان طعم‌دهنده، آرامش‌بخش و نوشیدنی هم استفاده می‌شود. منشأ اصلی آن را جنوب اروپا و شرق مدیترانه گفته‌اند و اکنون هم در کشورهای اروپایی نظیر آلمان، هلند، چک، مجارستان و... در سطح وسیعی کشت می‌شود.

تخمینی از هزینه‌ها: بادرنجبویه، اگر چه گیاه چندساله است اما برخلاف به لیمو از طریق بذر و نشا، قابل تکثیر است. اگر به صورت مستقیم، از بذر استفاده کنید به حدود ۱۰ کیلوگرم بذر نیاز دارید تا یک هکتار زمین را زیر کشت برید اما برای اطمینان بیشتر، می‌توانید با تولید یا خرید نشا (بذر رویانده شده در گلخانه یا به صورت متر اکم) احتمال موفقیت کشت خود را افزایش دهید. به این منظور، در هر هکتار بیش از ۶۰۰ هزار نشا نیاز دارید که با توجه به قیمت ۱۰۰ تومانی هر نشا، به حدود شش میلیون تومان بابت نشا نیاز دارید.

تخمین درآمد سالانه: برخلاف به لیمو، بادرنجبویه در سال اول هم محصول خوبی به شما می‌دهد و انتظار داشت یک تن برگ خشک بی‌اساس نیست. برداشت این محصول نیز معمولاً سه بار در سال و طی تیر، شهریور و آبان انجام می‌شود و برگ‌های سبز، بعد از برداشت، باید به سرعت خشکانده شود. البته اگر بخواهید بذر محصول را برداشت کنید، معمولاً فقط یک بار برگ چیده می‌شود در این حالت، محصول (برگ خشک) کمتر خواهد بود. در هر حال با فرض برداشت ۲ تا ۳ بار در سال و جمع‌آوری یک تن محصول خشک، می‌توان انتظار ۱۰ تا ۱۵ میلیون تومان درآمد را در هر سال داشت.

کسب و کار

دلسردی مردم از برخی داروهای شیمیایی و عوارض کمتر داروهای طبیعی، استفاده از انواع عرقیات و گیاهان دارویی را افزایش داده است. داروهای که استفاده در دست و به موقع از آن‌ها عوارض کمتری هم دارد. به همین دلیل، محتوای بسیاری درباره آن‌ها تولید و در رسانه‌ها ارائه می‌شود. اما وجه کسب و کاری آن، یعنی تولید گیاهان دارویی، کمتر مورد توجه بوده است.

آلوئه‌ورا؛ با کلاس اما حساس!

آلوئه‌ورا، گیاهی مناسب با آب و هوای گرم و خشک است و نیاز آبی خیلی بالایی هم ندارد. همان طور که می‌دانید مصارف آن عمدتاً دارویی، آرایشی و خوراکی است؛ از گرم‌های آلوئه‌ورا بی‌تا کمپوت و... این گیاه، در مزرعه از طریق پاجوش و قلمه قابل کشت است اما عمدتاً در گلخانه تولید می‌شود. این گیاه در مرحله کاشت و داشت، تطبیق‌پذیری مناسبی دارد اما موقع برداشت، حساسیت‌هایی وجود دارد. بعد از برداشت برگ آلوئه‌ورا، یا باید به سرعت ژله آن استخراج شود یا این که در کامیون‌های یخچال دار به محل استخراج ژله منتقل شود. علاوه بر آن، در برداشت این کاکتوس با کلاس هم باید دقت شود. معمولاً برداشت آلوئه‌ورا یا همان صبر زرد، با دقت و توسط تیغ‌های مخصوص انجام می‌شود تا به گیاه آسیب نرسد. آلوئه‌ورا هم گیاهی چندساله است و بی‌دقتی در برداشت، بر عملکرد آن در سال‌های بعد، اثر منفی خواهد گذاشت.

تخمینی از هزینه‌های اولیه: اگر در هر متر مربع چهار بوته آلوئه‌ورا کاشته شود، شما در یک زمین یک هکتاری، نیاز به ۴۰ هزار پاجوش خواهید داشت. اگر قیمت هر پاجوش هم حدود ۵۰۰ تومان فرض شود، در ابتدای کار به ۲۰ میلیون تومان سرمایه، فقط برای تأمین گیاه مادر نیاز دارید. اگر کار را در گلخانه انجام دهید، باید هزینه‌های مربوط به آن را نیز در نظر بگیرید. یک گلخانه هزار متری، حدود ۱۰ میلیون تومان هزینه نیاز خواهد داشت.

تخمینی از درآمد‌ها: درآمد آلوئه‌ورا، بسته به این که محصول را چگونه به بازار عرضه کنید، متفاوت خواهد بود. در این جا فرض می‌کنیم برگ برداشت شده مستقیماً به فروش برسد. به طور متوسط هر گیاه می‌تواند حدود ۴ کیلوگرم در سال محصول بدهد که در این شرایط، برداشت سالانه با توجه به ۴۰ هزار بوته موجود، ۱۶۰ هزار کیلوگرم خواهد بود. اگر بتوانید هر کیلوگرم محصول را به قیمت ۷۰۰ تومان بفروشید، بیش از ۱۰۰ میلیون تومان درآمد ناخالص خواهید داشت.

منظره‌ای از یک گلخانه آلوئه‌ورا در ایران

منظره‌ای از یک مزرعه اسطوخودوس فرانسوی

اسطوخودوس؛ مزرعه‌ای زیبا، گیاهی ارزشمند

منشأ اسطوخودوس را هم به اروپا نسبت می‌دهند. هم اکنون نیز این گیاه در سطوح وسیع، در برخی کشورهای اروپایی کاشته می‌شود. درباره خواص دارویی گل این گیاه هم، نیازی به توضیح نیست. معمولاً در مناطق دارای نور تابش خورشید، بیشتر عملکرد مناسب‌تری دارد چرا که میزان اسانس گیاه بیشتر خواهد بود. گیاه عموماً به سه‌م‌حساس نیست اما اگر در فصل گل دهی یعنی بهار، سرمای شدید رخ دهد، سرمازدگی محصول دور انتظار نخواهد بود. کاشت آن هم از طریق بذر انجام می‌شود اما قلمه و ریشه‌گیری (قرار دادن ساقه در خاک به منظور ریشه‌دواندن) قابل انجام است.

تخمین هزینه‌های اولیه: اگر در هر هکتار ۲۰ هزار بوته کشت شود، شما نیاز به حدود پنج میلیون تومان سرمایه برای تهیه قلمه دارید. باید زمین را هم تا عمق ۴۰ سانتی‌متر تأمین‌متر شخم بزنید و نیازهای اکولوژیکی گیاه را (از نظر کود، وضعیت اسیدیته خاک و...) فراهم کنید که این موضوع نیز هزینه‌هایی در بر خواهد داشت.

تخمین درآمد محصول: محصول را می‌توانید به صورت گل خشک بفروشید یا این که از آن اسانس بگیریید. همچنین بذر محصول هم قابل فروش است. مقدار باردهی در سال اول بعد از کاشت، کم است و به مرور افزایش می‌یابد اما اگر میزان محصول را به طور متوسط ۳ تن گل تازه در هکتار فرض کنیم، از این میزان حدود ۵۰۰ کیلوگرم گل خشک اسطوخودوس به دست خواهد آمد. اگر بتوانید بازاریابی مناسب، محصول را کیلویی ۵۰ هزار تومان بفروشید، ۲۵ میلیون تومان درآمد کسب خواهید کرد.

حواستان به بازار آبی‌ی‌اشد

در حوزه کشاورزی، اگر شما پیشتاز عفران یا گندم بکارید، مشکل خاصی برای فروش آن نخواهید داشت چرا که تعداد زیادی تاجر و واسطه‌گر در این حوزه‌ها فعال‌اند. اما در حوزه گیاهان دارویی، فعالان بازار، گالیه‌های بسیاری از مشکلات فروش، نوسانات قیمت و دسترسی سخت به بازار دارند. مخصوصاً با توجه به مشکلات و هزینه‌های انبارداری برخی گیاهان دارویی، لازم است شما بازاریابی فعالی داشته باشید تا بتوانید محصول را بدون زیان به فروش برسانید. در این زمینه‌ای چه مهم است این که در طرح کسب و کار خود، عوامل مختلفی، مثل فروش محصول خشک، تهیه عرقیات یا تهیه اسانس را در حالت‌های مختلف در نظر بگیرید. با چند یا حداقل به صورت حق‌العمل‌کاری، محصول شما را تبدیل به اسانس کنند. در این حالت انبارداری، کم‌هزینه‌تر و فروش هم راحت‌تر خواهد بود. علاوه بر کارگاه‌های اسانس‌گیری، با مجموعه‌ای از عطاری‌ها و مراکز طب سنتی هم در ارتباط باشید تا بتوانید محصولات را راحت‌تر بفروشید.

با توجه به شرایط خود، یک انتخاب مناسب داشته‌باشد

فهرست گیاهان دارویی قابل کشت در ایران بسیار مفصل است و می‌توان به فهرست چهار گانه فوق، ده‌ها مورد دیگر را هم افزود. اما این بدان معنا نیست که شما انتخاب‌های متعددی برای کارآفرینی دارید بلکه وقتی به محدودیت‌های اکولوژیکی مثل ویژگی‌های خاک، نیاز به آب، و وضعیت تابش و... توجه می‌کنید، ممکن است محصولات زیادی با شرایط منطقه شما منطبق نباشند. وقتی محدودیت‌های اقتصادی، مثل سرمایه اولیه و مقدار زمین مورد نیاز را هم اضافه می‌کنید، ممکن است گزینه‌های شما محدودتر شود. در هر حال، آن چه اهمیت دارد، بررسی دقیق، حصول شناخت کافی درباره گیاه و الزامات کاشت، داشت و برداشت آن و سپس اقدام به سرمایه‌گذاری است.

جدول ۲: تخمینی از هزینه لازم برای نشای برخی گیاهان دارویی برای کاشت یک هکتار زمین

نوع گیاه دارویی	نوع تکثیر	تعداد بذر/قلمه/نشا در هر هکتار	قیمت هر بذر/قلمه/نشا- تومان	هزینه کاشت یک هکتار- میلیون تومان
به لیمو	قلمه	۳۰۰۰۰	۵۰۰	۱۵
بادرنجبویه	بذر یا نشا	۶۰۰۰۰	۱۰۰	۶
آلوئه‌ورا	قلمه یا پاجوش	۴۰۰۰۰	۵۰۰	۲۰
اسطوخودوس	قلمه یا بذر	۲۰۰۰۰	۲۵۰	۵
گل گاوزبان ایرانی	بذر یا نشا	۱۵ کیلوگرم	۳۰۰۰۰۰	۴/۵

کیش
تخصص ماست
۳۶۰۳۶۰۱۰
۰۹۷۰۲۷۲۲۱
کاتال تلفرام: @yekta_seir

کیش
چین مالزی تایلند
روسیه ترکیه
فلامینگو
۳۶۰۹۹۹۳۴

استانبول - مالزی باکو
ارمنستان قشم - کیش
۰۵۱-۳۸۰۶۹
۰۵۱-۳۱۳۰۰

فول جارتو کیش ایر
تور کیش
۰۹۷۰۲۷۲۲۲
آریا پرواز ماندگار ۳۸۰۶۳۰۰۰

کیش
سخت‌ن‌مشاهیر
سخن‌بزرگان
در صفحه: «همشهری سلام»

استانبول
مالزی / تایلند / کیش / قشم
داخلی: ۰۹۱۵۵۶۸۶۸۶۳
خارجی: ۰۹۱۵۵۶۸۶۸۶۲
با شرایط اقساط و تضمین کیفیت
چارت‌کننده / مشهد / نجف / مشهد
پروازهای
اخذویزای عراق در کمترین زمان ممکن
www.psd180.ir
پیشگامان سفری دیگر (صادفی)
۰۹۱۵۹۱۶۸۸۴۲ | ۳۷۱۳۷۰۳۱-۶

تایلند
ایتالیا | دبی
مالزی | سنگاپور
اروپا
ایتالیا | فرانسه
اسپانیا | سوئیس
اقساط ۱۰ ماهه | چک آزاد
تشریفات پرواز
VipParvaz
۰۵۱-۳۷۶۱۷۰۷۰ | ۳۷۶۵۲۱۰

کشم
کشت جزیره رایگان
آتالیا تایلند دبی
۳۱۸۱۰
با سبک
۰۵۱-۳۷۶۱۷۰۷۰

کیش
چارت‌کننده همه روزه
کیش
۰۵۱-۳۷۶۱۷۰۷۰
تشریفات پرواز
TASHIRAT PARVAZ